

3. Myronchuk, N. M. (2018). Samomotyvatsiia yak skladova samoorhanizatsiia vykladacha u profesiinii diialnosti [Self-motivation as a component of the teacher's self-organization in professional activities]. *Problemy osvity: zb. nauk. prats / DNU «Instytut modernizatsii zmistu osvity» MON Ukrainm. Vinnytsia: TOV «Nilan- LTD».* Vyp. 88 (chastyna 2). S. 65-74. [in Ukrainian].

4. Myronchuk, N. M. (2015). Samoorhanizatsiia profesiinoi diialnosti yak osnova profesiinoho zrostannia vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu [Self-organization of professional activity as the basis for the professional growth of a teacher of a higher educational institution]. *Problemy osvity: zbirnyk naukovykh prats. – Spetsvypusk. Vinnytsia- Kyiv.* S. 69-73. [in Ukrainian].

5. Novachenko, T. V. (2011). Synerhetychnyi pidkhid u pedahohichnii samoorhanizatsii: Navchalno-metodychnyi posibnyk [Synergistic approach in pedagogical self-organization: Textbook]. Kyiv: NPU imeni M. P. Drahomanova. 99 s. [in Ukrainian].

6. Savenkova, L. V. (2008). Formuvannia u studentiv pedahohichnoho universytetu vmini i navychok samostiinoi roboty zasobamy bibliotechnykh tekhnolohii: Monohrafiia [Formation of students' pedagogical university skills and abilities of independent work by means of library technologies: Monograph]. Kyiv: Osvita Ukrainy. 214 s. [in Ukrainian].

7. Savuliak, V. (2019). Osoblyvosti samoorhanizatsii studentiv zakladu vyshchoi osvity riznykh spetsialnostei [Features of self-organization of students of higher education institutions of various specialties]. *Nova pedahohichna dumka.* №2 (98). S.78-82. [in Ukrainian].

8. Iao, Peichan. (2019). Problema pedahohichnoi spriamovanosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv

khoreohrafichnoho mystetstva v suchasnykh naukovykh rozvidkakh [The problem of pedagogical orientation of professional training of future teachers of choreographic art in modern scientific research]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii.* №9 (93). S. 310-325. [in Ukrainian].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОРОТКЕВИЧ Ксенія Єгорівна – аспірантка кафедри педагогіки мистецтва та фортепіанного виконавства факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Наукові інтереси: проблеми удосконалення фахової підготовки майбутніх викладачів хореографічних дисциплін у закладах вищої освіти; інноваційні освітні технології; психолого-педагогічні аспекти планування та управління навчальною діяльністю.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOROTKEVYCH Kseniia Yegorivna – postgraduate student of the Department of Pedagogy of Art and Piano Performance of the Faculty of Arts named after Anatoliy Avdiyevsky, Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University.

Scientific interests: problems of improving the professional training of future teachers of choreographic disciplines in higher educational institutions; innovative educational technologies; psychological and pedagogical aspects of planning and management of educational activities.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2022 р.

УДК 796. 37.037.(091)(477)“19/20”

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-207-171-175

КОШЛЯК Михайло Анатолійович –

кандидат педагогічних наук,

Президент Федерації дзюдо України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4597-299X>

e-mail: mykhailo.koshliak@gmail.com

**ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ
(ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ СТОЛІТТЯ)**

Теорія фізичного виховання в Україні пройшла певний шлях становлення та розвитку. Кожний історичний період мав свої провідні принципи в розвитку системи фізичного виховання, які потребують об'єктивної оцінки та переосмислення. У статті розглянуто проблему фізичного виховання в історії педагогічної думки (друга половина ХІХ ст.). З'ясовано, що теорія фізичного виховання в Україні в другій половині ХІХ ст. формувалася під впливом важливих соціально-економічних та педагогічних перетворень. У 60-і рр. ХІХ ст. широко обговорювалися проблеми фізичного виховання і масової фізичної культури молоді у педагогічній пресі. Певним чином намагалися оновити процес викладання предметів фізичного спрямування у чоловічих навчальних закладах через поширення західноєвропейських методик. Проведене дослідження свідчить про те, що у педагогічній думці на кінець ХІХ ст. склалися сталі передумови ідеї організації фізкультурно-масової роботи. У програмі з педагогіки К. Ушинський в розділі «Фізичне виховання» виклав своє бачення системи знань, необхідних педагогові: загальне поняття фізичного виховання, його значення, особливості вивчення фізичних і фізіологічних процесів в організмі людини, особливості розвитку м'язової та нервової системи. Ідеї К. Ушинського стали запорукою ефективності масових занять фізичними вправами серед підлітків та молоді. П. Лесгафт пропонував використовувати відносно невеликий набір природних рухів: ходьбу, біг, стрибки, метання, боротьбу, вправи у спритиву, прості гімнастичні вправи, ігри, екскурсії. Ці засоби фізичного виховання застосовуються у різних умовах і у різноманітній формі, в умовах поступового ускладнення залежно від педагогічних завдань. Система фізичної освіти, вважав П. Лесгафт, повинна бути строго витримана у сенсі поступовості та послідовності використання вправ. Багато з цих педагогічних ідей та положень не втратили свого значення і в наш час, тому їх необхідно впроваджувати до практики навчально-виховної роботи. Подальшого розгляду потребують організаційні та змістові аспекти фізичного виховання в історії вітчизняної педагогіки.

Ключові слова: фізичного виховання, історія педагогічної думки, історичний період.

KOSHLIAK Mykhailo Anatoliyovych –

Ph. D. in Pedagogy,

President of the Judo Federation of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4597-299X>

e-mail: mykhailo.koshliak@gmail.com

**PROBLEMS OF PHYSICAL EDUCATION IN THE HISTORY OF PEDAGOGICAL THOUGHT
(SECOND HALF OF THE 19TH CENTURY)**

The theory of physical education in Ukraine has gone through a certain path of formation and development. Each historical period had its own guiding principles in the development of the physical education system, which require an objective assessment and rethinking. The article examines the problem of physical education in the history of pedagogical thought (second half of the 19th century). It was found that the theory of physical education in Ukraine in the second half of the 19th century. was formed under the influence of important socio-economic and pedagogical transformations. In the 60s of the 19th century. the problems of physical education and mass physical culture of youth were widely discussed in the pedagogical press.

In a certain way, they tried to update the process of teaching physical subjects in male educational institutions due to the spread of Western European methods. The conducted research shows that in the pedagogical opinion at the end of the 19th century. stable prerequisites for the idea of organizing physical culture and mass work were formed. In the pedagogy program, in the "Physical education" section, K. Ushinsky outlined his vision of the system of knowledge necessary for a teacher: the general concept of physical education, its meaning, the peculiarities of studying physical and physiological processes in the human body, the peculiarities of the development of the muscular and nervous systems.

K. Ushinsky's ideas became the key to the effectiveness of mass exercise classes among teenagers and young people. P. Lesgaft suggested using a relatively small set of natural movements: walking, running, jumping, throwing, wrestling, resistance exercises, simple gymnastic exercises, games, excursions. These means of physical education are used in different conditions and in various forms, in conditions of gradual complication depending on pedagogical tasks. The system of physical education, P. Lesgaft believed, should be strictly maintained in the sense of the gradualness and sequence of the use of exercises.

Many of these pedagogical ideas and provisions have not lost their significance in our time, so they must be implemented in the practice of educational work. Organizational and substantive aspects of physical education in the history of domestic pedagogy require further consideration.

Keywords: physical education, history of pedagogical thought, historical period.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасних складних обставинах суспільного життя, пошуках, спрямованих на утвердження української державності, осмислення реалій XXI ст., з особливою гостротою постає питання про підвищення ефективності фізичного виховання дітей та молоді. Теорія фізичного виховання в Україні пройшла певний шлях становлення та розвитку. Кожний історичний період мав свої провідні принципи в розвитку системи фізичного виховання, які потребують об'єктивної оцінки та переосмислення [7, с. 76].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз джерел засвідчує певну увагу сучасних дослідників до різних аспектів фізичного виховання підліткового покоління. Значний внесок у вивчення історії фізичної культури та спорту в Україні, її змісту, форм, методів, підготовки педагогічних кадрів фізичного виховання, управління фізкультурно-масовою роботою з молоддю зробили українські вчені-педагоги (І. Бондаренко, В. Вербицький, В. Золочевський, Ю. Кирилюк, А. Окопний та ін.). Водночас історіографічний огляд наукової літератури засвідчив, що проблема розвитку теорії фізичного виховання в історії педагогіки потребує подальшого вивчення.

Мета статті – розглянути проблему фізичного виховання в історії педагогічної думки (друга половина XIX ст.).

Виклад основного матеріалу дослідження. Теорія фізичного виховання в Україні в другій половині XIX ст. формувалася під впливом важливих соціально-економічних та педагогічних перетворень. У 60-і рр. XIX ст. широко обговорювалися проблеми фізичного виховання і масової фізичної культури молоді у педагогічній пресі. Певним чином намагалися оновити процес викладання предметів фізичного спрямування у чоловічих навчальних закладах через поширення західноєвропейських методик [8, с. 23].

У 1856–1857 рр. були видані «Малюнки гімнастичних вправ», а 1859 р. – «Урочні таблиці вільних гімнастичних вправ і початкового фехтування». Це було свідченням уведення гімнастики і фехтування у коло навчальних предметів і створення умов для масового поширення занять. У 1859 р. було

прийнято перше керівництво з гімнастики під назвою «Правила для навчання гімнастики», що включали: вільні вправи, елементи шведської гімнастики, вправи зі зброєю, на паралельних брусах, на гімнастичному коні, описи вправ з подолання перепон. Однак, керівництво не спиралося на педагогічні принципи і не давало рекомендацій щодо методики проведення занять [12].

Серед прогресивних педагогів-реформаторів освітньої галузі особливо гостро критикував незадовільний стан фізичного виховання молоді К. Ушинський (1824–1870) – відомий педагог, просвітник, автор оригінальної антропедагогічної системи, в якій фізичне виховання розглядалося як необхідна умова загального гармонійного розвитку особистості, засіб розумового і морального виховання. Педагог першим висловився про необхідність фізкультурних перерв у ході розумових занять. Так, він писав: «Не важко змусити дітей у такт встати і сісти, вийти із-за парт і знову сісти за них струнко, без шуму і штвханіни. Але коли б у наших школах використовувалися ці прості прийоми, то можна було б зруйнувати ту важку снодійну атмосферу, яка переважно панує в них, і тим самим би сприяли не тільки збереженню їхнього здоров'я, але й свіжості і жвавості їхнього учіння. Дайте учневі трішки руху, і він нагородить вас десятками хвилинами уваги, а десять хвилин уваги дадуть в результаті більше цілого тижня напівсонних занять» [13, с. 118].

Педагог визначав цінність фізичних вправ і для правильного психічного розвитку людини: «Важливою умовою, що підвищує роботу пам'яті, є здоровий стан нервів, для чого слід застосовувати фізичні вправи» [14, с. 112].

У програмі з педагогіки К. Ушинський в розділі «Фізичне виховання» виклав своє бачення системи знань, необхідних педагогові: загальне поняття фізичного виховання, його значення, особливості вивчення фізичних і фізіологічних процесів в організмі людини, особливості розвитку м'язової та нервової системи. «Правила фізичного виховання необхідно виводити із глибокого і широкого знання анатомії, фізіології, інакше вони не принесуть користі» [14, с. 112]. Ідеї К. Ушинського стали запорукою

ефективності масових занять фізичними вправами серед підлітків та молоді.

З 1874 р. роботою з фізичного виховання у військових гімназіях керував видатний вчений – анатом і фізіолог, лікар П. Лесгафт (1837–1909). Він розробляв навчальні програми, вів роботу щодо підготовки викладачів гімнастики і фехтування. Педагог ініціював змістове оновлення короткострокових курсів для підготовки відповідних педагогічних кадрів (перші такі курси були проведені 1863 р.) але проіснували курси нетривалий час – з 1877 по 1882 рр. [4; 5].

П. Лесгафт – автор багатьох наукових праць («Основи природної гімнастики», «Про ігри і фізичне виховання в школах», «Посібник з фізичної освіти дітей шкільного віку», «Про викладання природничих наук в середніх навчальних закладах», «Про педагогічну літературу останнього часу», «Сімейне виховання дітей і його значення»), в яких він доводив, що завдання освіти – сприяти розвитку людей, які вміють мислити і свідомо діяти, що розумове і моральне виховання повинно поєднуватись з їх фізичним розвитком, як теорія з практикою виховуючого навчання. У творі «Керівництво з фізичної освіти дітей» він розглядав фізичне виховання як складову частину всебічного розвитку молоді: оздоровлення і медичний контроль фізичного стану, гармонійний розвиток усіх органів людського організму, врахування анатомо-фізіологічних основ, послідовність фізичних вправ, рухливі ігри, що формують характер і розвивають розумові і фізичні здібності, естетичне оформлення фізичних вправ тощо. Фізичне виховання він розумів досить широко – як фізичну освіту і культуру [4; 5].

П. Лесгафт пропонував використовувати відносно невеликий набір природних рухів: ходьбу, біг, стрибки, метання, боротьбу, вправи у спротиву, прості гімнастичні вправи, ігри, екскурсії. Ці засоби фізичного виховання застосовуються у різних умовах і у різноманітній формі, в умовах поступового ускладнення залежно від педагогічних завдань. Система фізичної освіти, вважав П. Лесгафт, повинна бути строго витримана у сенсі поступовості та послідовності використання вправ. Усі вправи залежно від педагогічних завдань П. Лесгафт розділив на чотири групи: I група (для молодшого шкільного віку, від 7-8 до 12 років) – прості (рухи головою, тулубом, кінцівками) і складні (ходьба, біг, метання) вправи; II група (для дітей середнього шкільного віку, 12-15 років) – вправи з напруженнями (вправи з палками, гириями, метання дерев'яних і залізних куль, стрибки, боротьба, лазіння, утримання рівноваги та ін.); III група (для середнього віку, 15-18 років) – вправи, які сприяють просторовим співвідношенням, вправи у розподілених роботах за часом (метання у ціль, біг у заданому темпі, стрибки на певну відстань та ін.); IV група вправ (для всіх вікових груп) застосовувалась паралельно з першими трьома у складних умовах (ігри, прості та складні, плавання, біг на ковзанах і лижах, фехтування, єдиноборства, походи, екскурсії). Особливу увагу П. Лесгафт приділяв використанню народних ігор. Він бачив у них велике виховне значення. В іграх діти повторюють те, що бачать навколо себе. Цікаве визначення гри: «Гра є вправою, за посередництва якої дитина готується до життя». В основу класифікації ігор покладено організацію колективу гравців і формування характеру взаємовідносин між ними з урахуванням вікових

особливостей. На цій основі виділено дві групи ігор: прості та складні. У кожній з цих груп він розділяв ігри за складністю та тривалістю окремих рухових дій на ігри з бігом, метанням, боротьбою. Ці підгрупи, у свою чергу, ділилися за видами вправ з ускладненням вимог. Наприклад, в іграх з бігом можна застосовувати біг в прямому напрямку, по колу, в похилому положенні, вдвох, ланцюгом, колективні рухові дії. П. Лесгафт заперечував застосування гімнастичних приладів і масажу, оскільки вони «...дають шкідливі додаткові подразники». За етичними мотивами він негативно ставився до змагального спорту, надавав великого значення тому, щоб у процесі виконання фізичних вправ включалося мислення, тобто усвідомлення того, що робить той, хто навчається. У педагогічній діяльності П. Лесгафт добивався від учителів відмінного знання свого предмета на основі наукових досягнень в анатомії, фізіології, психології. Гарний педагог, на його думку, – це відмінна дисциплінованість, стриманість в управлінні своїми емоціями, любов до дітей, зовнішня охайність і витонченість рухів [2, с. 92–93].

Таке ґрунтовне теоретичне забезпечення слугувало тому, щоб на рівні нормативів, за якими реформувалася освітня галузь у 1863 і 1864 рр., фізичне виховання запровадили у позаурочний час для бажаючих відвідувати заняття з гімнастики [15].

У 1870 р. у програму занять учительських семінарій було уведено гімнастику, у 1872 р. її увели у навчальні плани реальних гімназій. У 1873 р. було видано керівництво з гімнастики для сільських навчальних закладів. У вступній частині цього керівництва зазначалося, що гімнастика запроваджується для підготовки молоді до військової служби. У переліку вправ були такі: підготовчі вправи для окремих груп м'язів, вправи на рівновагу, на опір, біг, стрибки, вправи із скакалкою, лазіння, рухливі ігри [11].

Того періоду були утворені перші спортивні організації – гуртки і клуби, які сприяли поширенню фізичних занять, масових спортивних свят серед шляхетства. Наприклад, за статутом річкового яхт-клубу зазначалося, що членство можливе для всіх бажаючих, підкреслювалася практична мета діяльності клубу: «Сприяння поліпшенню будівництва вітрильних суден». Клуб був своєрідною науково-практичною лабораторією з розробки корпусів швидкісних кораблів та вигідного такелажа. Клуб популяризував видовищні масові змагання з греблі, вітрильні регати, морські прогулянки з пасажирами тощо [5].

Проголошений всезагальний військовий обов'язок 1874 р. актуалізував питання упровадження фізичного виховання молоді, зокрема для представників чоловічої статі від 20 років, без різниці соціального стану. Строк тривалості служби скорочувався з 20 до 6 років, для осіб з вищою освітою – до 6 місяців, із середньою освітою – до півтора років. Хто закінчив міські училища і прогімназії – 3 роки, для осіб з початковою освітою – 4 роки [3]. Це зумовило увагу військового міністерства до питань введення фізичного виховання у навчальні плани і програми цивільних навчальних закладів.

У травні 1888 р. оборувалося питання серед громадськості щодо однобічного розвитку духу і недостатнього розвитку тіла у цивільних навчальних закладах, було запропоновано міністрові народної освіти «для покращення фізичного здоров'я» учнів

увести викладання військової гімнастики. Міністр народної освіти прийняв пропозицію і 25 квітня 1889 р. затвердив програму «Інструкцію і програму викладання гімнастики у чоловічих навчальних закладах» [6]. Ця інструкція містила виклад завдань фізичного виховання молоді, детальний опис програми фізичних вправ. Зокрема, наголошувалося, що фізична освіта має «сприяти фізичному розвитку, розвитку свободи і доцільної кмітливості в рухах, навчання узгоджувати фізичні зусилля з реальними перепонами та формування вмінь долати ці перепони, вправління в простих рухах, шикунанні, що поширені у військовій службі» [6].

Засобами досягнення цих завдань визначено гімнастику, ігри (вперше), прогулянки, стройові учіння. Інструкція указувала на обов'язкову відповідність віковим особливостям рухливих ігор, що доповнювали заняття гімнастикою, обов'язкове проведення їх на свіжому повітрі під керівництвом педагогів у позаурочний час. Ігри і прогулянки за інструкцією передбачалися і в зимовий період. Про останні в інструкції зазначалося: «Гімнастичні прогулянки можна влаштувати особливо навесні, окрім святкових днів, у будні, виходячи з віддаленості мети прогулянки, учні звільняються від занять чи лише їх частини» [6]. Програма гімнастики складалася з трьох частин, до кожної були розроблені детальні методичні керівництва «Настанови для проведення стройових вправ у цивільних навчальних закладах», «Вільні рухи», «Вправи з рухливими снарядами». Незважаючи на критичні слушні зауваження щодо змісту і методики фізичної підготовки за цією інструкцією, просвітнє значення її важко переоцінити.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, теорія фізичного виховання в Україні в другій половині XIX ст. формувалася під впливом важливих соціально-економічних та педагогічних перетворень. У 60-і рр. XIX ст. широко обговорювалися проблеми фізичного виховання і масової фізичної культури молоді у педагогічній пресі. Певним чином намагалися оновити процес викладання предметів фізичного спрямування у чоловічих навчальних закладах через поширення західноєвропейських методик. Проведені дослідження свідчать про те, що у педагогічній думці на кінець XIX ст. склалися сталі передумови ідеї організації фізкультурно-масової роботи. Багато з цих педагогічних ідей та положень не втратили свого значення і в наш час, тому їх необхідно впроваджувати до практики навчально-виховної роботи. Подальшого розгляду потребують організаційні та змістові аспекти фізичного виховання в історії вітчизняної педагогіки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Буценко А. В. Становлення та розвиток фізичного виховання молоді на півдні України (друга половина XIX – початок XX століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Старобільськ, 2017. 20 с.
2. Вербицький В. А. Бондаренко І. Г. Історія фізичної культури та спорту в Україні : навчальний посібник. Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. 340 с.
3. Золочевський В. В. Теорія і практика організації фізкультурно-масової роботи із студентською молоддю у вітчизняній педагогіці (кінець XIX – перша половина XX ст.): автореф. дис. ... канд. пед. наук. Харків, 2009. 20 с.
4. Золочевський В. В. Підготовка педагогічних кадрів фізичного виховання та організація фізкультурно-масового руху в педагогічній спадщині П. Ф. Лєсгафта. *Наукові записки кафедри педагогіки Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна*. Х., 2008. Вип. 20. С. 78–84.

5. Золочевський В. В. Питання управління фізкультурно-масовою роботою з молоддю : історико-педагогічний аспект. *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 17–18 берез. 2009 р. Суми, 2009. С. 37–42.
6. Інструкція і програма викладання гімнастики у чоловічих навчальних закладах. *ЦДІА України*. Ф. 206. Оп 3. Спр. 5. 23 арк.
7. Кирилюк Ю. А. Передумови розвитку теорії фізичного виховання в Україні в другій половині XX століття. *Освіта та педагогічна наука*. 2019. № 3 (172). С. 76–83.
8. Обзор светской жизни. *Киевлянин*. 1861. № 4. С. 23.
9. Окопний А. М. Фізичне виховання в спадщині українських педагогів (друга пол. XIX – перша пол. XX століття) : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту. Л., 2001. 19 с.
10. Предварительные правила народного просвещения. *ЦДІА України*. Ф. 101. Од.зб. 103. 567 арк.
11. Приходько Г. І. Становлення фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах України : історико-педагогічний аспект. *Вісник Черніг. держ. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка*. Сер. Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Чернігів, 2008. Вип. 55. Т. 1. С. 25–28.
12. Урочні таблиці вільних гімнастичних вправ і початкового фехтування 1859 р. *ЦДІА України*. Відділ рукописів. ВРІ-14-117.
13. Ушинський К. Д. і сучасність: пріоритетні напрямки розвитку професійної освіти : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 21-22 жовт. 2004 р. / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського ; ред.кол. О. Я. Чебікін. О. : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2004. 244 с.
14. Ушинский К. Д. Собрание сочинений : в 11 т. М. ; Л. : Изд-во АПН РСФСР, 1948–1952. Т. 1. 1948. 525 с.
15. Фільм М. С. Головні моменти підготовки і перепідготовки робітників фізичної культури. *Шлях освіти*. 1927. № 5. С. 184–187.

REFERENCES

1. Butsenko, A. V. (2017). Stanovlennya ta rozvytok fizychnoho vykhovannya molodi na pivdni Ukrainy (druga polovyna XIX – pochatok XX stolittya) [Formation and development of physical education of youth in the south of Ukraine (second half of the 19th – beginning of the 20th century)]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01. Starobil's'k. 20 s.
2. Verbyts'kyi, V. A. Bondarenko, I. H. (2014). Istorya fizychnoy kul'tury ta sportu v Ukraini [History of physical culture and sports in Ukraine]: navchal'nyu posibnyk. Mykolayiv : CHDU im. Petra Mohyly. 340 s.
3. Zolochevs'kyi, V. V. (2009). Teoriya i praktyka orhanizatsiyi fizkul'turno-masovoyi roboty iz student-s'koyu moloddyu u vitchyznyaniy pedahohitsi (kinets' XIX – persha polovyna XX st.) [Theory and practice of organizing mass physical education work with student youth in domestic pedagogy (end of the 19th – first half of the 20th century)]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk. Kharkiv. 20 s.
4. Zolochevs'kyi, V. V. (2008). Pidhotovka pedahohichnykh kadriv fizychnoho vykhovannya ta orhanizatsiya fizkul'turno-masovoho rukhu v pedahohichniy spadshchyni P. F. Les'hafta [Training of physical education teaching staff and the organization of the mass physical culture movement in the pedagogical heritage of P. F. Lesgaft]. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky Khark. nats. un-tu im. V. N. Karazina*. KH. Vyp. 20. S. 78–84.
5. Zolochevs'kyi, V. V. (2009). Pytannya upravlinnya fizkul'turno-masovoyu robotoyu z moloddyu : istoryko-pedahohichnyy aspekt [The issue of managing physical culture and mass work with youth: historical and pedagogical aspect]. *Osvitni innovatsiyi: filosofiya, psykholohiya, pedahohika* : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 17–18 berez. 2009 r. Sumy. S. 37–42.
6. Instruktziya i prohrama vykladannya himnastyky u choholichnykh navchal'nykh zakladakh [Instruction and program for teaching gymnastics in male educational institutions]. *TSDIA Ukrainy*. F. 206. Op 3. Spr. 5. 23 ark.
7. Kyrylyuk, YU. A. (2019). Peredumovy rozvytku teoriyi fizychnoho vykhovannya v Ukraini v druhiy polovyni XX

stolittya [Prerequisites for the development of the theory of physical education in Ukraine in the second half of the 20th century]. *Osvita ta pedahohichna nauka*. № 3 (172). S. 76–83.

8. Obzor svetskoy zhizni [Review of social life]. Kiyevlyanin. 1861. № 4. S. 23.

9. Okopnyy, A. M. (2001). Fizychnе vykhovannya v spadshchyni ukraïns'kykh pedahohiv (druha pol. XIX – persha pol. XX stolittya) [Physical education in the heritage of Ukrainian teachers (second half of the 19th – first half of the 20th century)]: avtoref. dys. ... kand. nauk z fiz. vykhovannya i sportu. L. 19 s.

10. Predvaritel'nyye pravila narodnogo prosveshcheniya [Preliminary rules of public education]. TSDIA Ukraïni. F. 101. Od.zb. 103. 567 ark.

11. Prykhod'ko, H. I. (2008). Stanovlennya fizychnoho vykhovannya ta sportu u vyshchyykh navchal'nykh zakladakh Ukraïny : istoriko-pedahohichnyy aspekt [Formation of physical education and sports in higher educational institutions of Ukraine: historical and pedagogical aspect]. *Visnyk Chernih. derzh. ped. un-tu im. T. H. Shevchenka. Ser. Pedahohichni nauky. Fizychnе vykhovannya ta sport. Chernihiv. Vyp. 55. T. 1. S. 25–28.*

12. Urochni tablytsi vil'nykh himnastychnykh vprav i pochatkovoho fekhtuvannya 1859 r. [Timetables of free gymnastic exercises and elementary fencing in 1859]. TSDIA Ukraïny. Viddil rukopysiv. VRI-14-117.

13. (2004). Ushyns'kyu K. D. i suchasnist': priorytetni napryamky rozvytku profesiynoyi osvity [Ushynsky K. D. and

modernity: priority areas of development of professional education]: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf., 21-22 zhovt. 2004 r. / Pivdenoukr. derzh. ped. un-t im. K. D. Ushyns'koho ; red.kol. O. YA. Chebykin. O. : PDPU im. K. D. Ushyns'koho. 244 s.

14. Ushynskiy, K. D. (1948). Sobraniye sochineniy : v 11 t. [Collected works: in 11 vols]. M. ; L. : Izd-vo APN RSFSR, 1948–1952. T. 1. 525 s.

15. Fil', M. S. (1927). Holovni momenty pidhotovky i perepidhotovky robitnykiv fizychnoyi kul'tury [The main points of training and retraining of physical culture workers]. *Shlyakh osvity*. № 5. S. 184–187.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОШЛЯК Михайло Анатолійович – кандидат педагогічних наук, Президент Федерації дзюдо України.

Наукові інтереси: теорія і практика фізичного виховання в Україні у другій половині XIX – XX століття.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOSHLYAK Mykhailo Anatoliyovych – Ph. D. in Pedagogy, President of the Judo Federation of Ukraine.

Scientific interests: theory and practice of physical education in Ukraine in the second half of the 19th – 20st century.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2022 р.

УДК 378.013.3

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-207-175-179

КУЛКОВА Світлана Вікторівна –

кандидат педагогічних наук, доцент,

докторант кафедри педагогіки та спеціальної освіти

Центральноукраїнського державного педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0397-6853>

e-mail: svetlanagrozan@ukr.net

АРТ-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті автор розглядає арт-менеджмент як складову частину соціокультурної діяльності. Актуальність означеної проблеми зумовлена складною соціокультурною ситуацією, що склалася в нашій країні в останні роки. Перетворення, що відбувалися протягом останніх десятиліть в економічній, технологічній, соціальній галузях, багато в чому були пов'язані з масштабним впливом засобів масової інформації, розширенням міжкультурних контактів з різними країнами, реалізацією проєктних технологій, впровадженню ринкової економіки тощо, у результаті чого сучасна молода людина змушена змінювати свої світоглядні позиції стосовно людей, себе і навколишньої дійсності.

У сучасному суспільстві дедалі більшого значення набуває соціокультурна діяльність, спрямована на збереження й передачу культурних цінностей, розвиток, самоствердження та самореалізацію як окремої особистості так і групи людей у вигляді їх залучення до означених цінностей і сьогодні соціокультурна діяльність є невід'ємною частиною існування та активної діяльності особистості, організації, держави. Однією з найактуальніших є проблема підготовки майбутніх спеціалістів галузі культури та мистецтва в умовах інтеграції до світового загальноосвітнього простору на основі технологій арт-менеджменту.

Впровадження сучасних технологій арт-менеджменту у систему вищої освіти передбачає висування на перший план творчих продуктивних завдань; «занурення» в художньо-проєктну діяльність із подальшою обробкою окремих елементів та дій; слідування творчих завдань логіці зростаючої креативності, пізнавальної та розвиваючої значущості; спонукання до самореалізації у професійній діяльності, висування нових цілей та творчих задумів.

Ключові слова: суспільство, соціокультурна діяльність, арт-менеджмент, технології, заклад вищої освіти.

KULIKOVA Svitlana Viktorivna –

Candidate of Pedagogical Sciences, associate professor,

doctoral student of the Department of Pedagogy and Special Education

of Volodymyr Vinnichenko Central Ukrainian State Pedagogical University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0397-6853>

e-mail: svetlanagrozan@ukr.net

ART MANAGEMENT AS A COMPONENT PART OF SOCIO-CULTURAL ACTIVITY

In the article, the author considers art management as an integral part of socio-cultural activities. The relevance of this problem is determined by the complex socio-cultural situation that has developed in our country in recent years. The transformations that took place during the last decades in the economic, technological, and social spheres were largely connected with the large-scale influence of the mass media, the expansion of intercultural contacts with different countries, the implementation of project technologies, the introduction of a market